

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF CULTURE AND ARTS

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«МУЗИКА В ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ:
ОСВІТНІ, МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ,
КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ»**

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE

**«MUSIC IN DIALOGUE WITH THE MODERNITY:
STUDIOS OF EDUCATIONAL, ART HISTORY,
CULTUROLOGICAL»**

Київ / Kyiv – 2021

УДК 78:[7+37](477)"20"(06)
М341

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Музика в діалозі з сучасністю: освітні, мистецтвознавчі, культурологічні студії» / Materials of the International scientific-practical conference «Music in dialogue with the modernity: studios of educational, art history, culturological». Київ: КНУКіМ, 2021. – 384 с.

Додаток до листа Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України від 04.09.2020 № 22.1/10-1748

ISBN 978-966-602-326-4

М341 У збірнику представлено тези доповідей докторів та кандидатів наук, здобувачів наукових ступенів, фахівців-практиків за профілем, викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів, які є результатом сучасних теоретичних досліджень та практичних пошуків у мистецьких, педагогічних, культурологічних аспектах музичної культури, що можуть бути цікавими для дослідників, теоретиків і практиків у галузі культури і мистецтва.

Робочі мови конференції: українська, англійська, російська.

Рекомендовано до друку Радою факультету музичного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв –
Протокол № 15 від 27 квітня 2021 р.

Web site: <http://fmm.knukim.edu.ua/konferentsiya.html>

ISBN 978-966-602-326-4

Відповідальність за достовірність представлених матеріалів, точність викладач-них фактів та цитувань несуть автори.

ЗМІСТ

<i>Гуменюк Тетяна Костянтинівна</i>	Вступне слово	11
---	---------------	----

СЕКЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ SECTION: THEORY AND HISTORY OF MUSIC CULTURE 12

<i>Брояко Надія Богданівна</i>	Українська кобза: гіпотези походження та тюркські органологічні прототипи	12
<i>Гуменюк Тетяна Костянтинівна</i>	Фольклоризм в культурі нового тисячоліття: сутність, категорії, тенденції дослідження	15
<i>Дубровіна Ірина Володимирівна</i>	Атрибуція європейського ігрового дозвілля у фондах НБУ імені В.І. Вернадського	19
<i>Кдирова Інеш Осербаївна</i>	Африканська спільнота у культурному просторі України XXI століття	22
<i>Ластовецька-Соланська Зоряна Миколаївна</i>	Брендинг української академічної музики в світовому соціокультурному контексті: реальність чи мрія?	31
<i>Мамедова (Сарабская) Рена Азер кызы</i>	О театральній життя Баку в начале XX века	33
<i>Овчаренко Святослав Вадимович</i>	Діяльність Міжнародної організації «IOV WORLD» в контексті інтеграції традиційної спадщини України у світовий культурний простір	38
<i>Тилик Ігор Володимирович</i>	Декілька штрихів до життя і творчості Лесі Українки: роздуми і спостереження	41
<i>Березняк Ольга Олександрівна</i>	Ігор Стравінський: зв'язок з Україною	47

СЕКЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МИСТЕЦТВА SECTION: THEORY AND HISTORY OF MUSIC ART 50

<i>Володченко Александр Юрьевич</i>	Украинский след в хоровой деятельности Г. Р. Ширмы	50
<i>Гуламова Наира Камал кызы</i>	К вопросу открытия консерватории в Азербайджане	55

<i>Дідок Сергій Володимирович</i>	Вадим Гнедаш – корифей української диригентської школи (з нагоди 90-річчя від дня народження)	58
<i>Журба Володимир Валерійович</i>	Особливості гармонічного мислення Т.Монка	62
<i>Журба Яніна Олексіївна</i>	Проявлення характерних ознак блюзу в рамках музичного стилю	67
<i>Магаліс Олександр Володимирович</i>	Золотий перетин в творчості С.Павлюченка як характерна ознака мистецької довершеності	70
<i>Підгорбунський Микола Анатолійович</i>	Поширення багатоголосної музики в епоху Ренесансу	73
СЕКЦІЯ: МУЗИЧНА ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ SECTION: MUSIC PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY		79
<i>Ашихміна Наталія Віталіївна Болдарєва Ольга Миколаївна</i>	Щодо цінності музичних занять у розвитку математичних здібностей дітей	79
<i>Дорофєєва Вероніка Юріївна</i>	Метод гейміфікації у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін: теорія і практика	82
<i>Әйюбов Ельдар Натик оглы</i>	Система вищого музикального образования в Турції на прикладі Університету Чукурова	86
<i>Жорнова Олена Іллівна Жорнова Ольга Іллівна</i>	Академічний концерт як феномен професійної підготовки майбутніх музикантів	88
<i>Ковмір Наталія Вікторівна</i>	Естрадна популярна музика як засіб активізації вокальної діяльності підлітків	91
<i>Лебідь Юлія Сергіївна</i>	Особливості використання цифрових інструментів для організації дистанційного навчання студентів-музикантів	95
<i>Мамедова Вусалья</i>	Метро-ритмическое воспитание на хоровых занятиях в детских музыкальных школах (на прикладі 1-го класу)	99

<i>Мироненко Євгенія Миколаївна Матірка Наталія Миколаївна</i>	Корекційні можливості Орф – педагогіки	103
<i>Нарожна Надія Іванівна</i>	Методичні засади проведення занять з «Диригентсько-хорового практикуму» в рамках курсу «Методика викладання фахових дисциплін»	107
<i>Огієнко Марія Андріївна</i>	Застосування Google Classroom під час дистанційного навчання як засіб організації музичного розвитку дітей	112
<i>Остапенко Лариса Вікторівна Дорош Тетяна Леонідівна</i>	Специфіка роботи над хоровою мініатюрою а саррелла та творами з супроводом в академічному хорі	115
<i>Пєдурец Николай Михайлович</i>	Личностно-ориентированные технологии обучения в музыкальном (художественном) воспитании	119
<i>Проворова Євгенія Михайлівна</i>	Впровадження інтегративного підходу до усвідомлення художніх образів музики	122
<i>Росул Тетяна Іванівна</i>	Система музичної освіти в Мукачівській хоровій школі хлопчиків та юнаків	125
<i>Собко Олена Василівна</i>	Підходи до формування типової програми «Сольний спів» (естрадний, джазовий) середнього (базового) рівня: традиції та виклики часу	129
<i>Сухарева Аліна Олександрівна</i>	Музикотерапія як сучасний метод лікування	132

**СЕКЦІЯ: ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО
SECTION: CHORAL ART**

136

<i>Андрійчук Петро Олександрович</i>	Хрестоматія з українського народнопісенного виконавства» Івана Павленка – фундаментальна науково-методична праця	136
<i>Бояр Олексій Сергійович</i>	Естетика хорової творчості Макса Регера	139
<i>Гжибовецький Дмитро Станіславович</i>	Переосмислення національних традицій в літургійній творчості українських композиторів ХХ — початку ХХІ століть	142

<i>Кречко Наталія Михайлівна</i>	Цифрові інформаційні технології в музичній освіті	146
<i>Лисенко Владислав Віталійович</i>	Деякі аспекти літургійної творчості Артемія Веделя в контексті сучасного концертно-хорового виконавства	149
<i>Мелещенко Дмитро Миколайович</i>	Специфіка практичної роботи з аматорськими вокально-хоровими колективами	152
<i>Перцова Наталія Олександрівна</i>	Особливості хорового мислення Олександра Яковчука»	156
<i>Регеша Наталія Леонідівна</i>	Особливості проведення індивідуальних занять з диригування в умовах дистанційної освіти	159
<i>Сердюк Карина Сергіївна</i>	Основні біографічні віхи Максима Березовського	162
<i>Симеонова Юлія Віталіївна</i>	Лев Венедиктов та Костянтин Симеонов: співтворчість хормейстера та диригента в Київській Опері	166
<i>Скопцова Олена Михайлівна Захарова Вероніка Вадимівна Яременко Жанна Вікторівна Муравко Юлія Григорівна</i>	Жанрово-стильові трансформації католицької меси у творчості Мартіна Палмері на прикладі танго-меси («Misa a Buenos Aires»)	170
<i>Стельмах Руслана Володимирівна Щербацька Яна Ігорівна</i>	Стилістичні особливості хорової мініатюри кінця XIX – початку XX століття	173
<i>Шевченко Вікторія Володимирівна</i>	Особливості виконання динамічних відтінків у диригуванні	177
СЕКЦІЯ: ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО SECTION: VOCAL ART		181
<i>Гаценко Галина Степанівна</i>	Нетрадиційні вокальні способи звуквидобування у сучасній музиці	181
<i>Гловацький Владислав Миколайович</i>	Тема знедолених та відторгнених в оперній творчості Джузеппе Верді (на прикладі опер «Ріголетто», «Трубадур», «Травіата»)	184

<i>Гончарук Олена Миколаївна</i>	Проблема зняття м'язових затисків співака: традиційні рекомендації та досвід Сходу	187
<i>Дяченко Андрій Анатолійович</i>	Басові партії в оперній творчості Верді	190
<i>Закрасняна Жанна Миколаївна</i>	Організація навчального процесу студента академічного вокалу в період дистанційного навчання	194
<i>Іващук Катерина Анатоліївна</i>	Особливості характеристики персонажів опери В.-А. Моцарта «Дон Жуан»	196
<i>Кравчук Олександр Олександрович</i>	До питання підготовки солістів-вокалістів	200
<i>Манелюк Людмила Петрівна</i>	Особливості звучання поезії Лесі Українки у камерно-вокальних творах українських композиторів ХХ століття	203
<i>Марета Руслана Віталіївна</i>	Розспівування як одна з основних складових навчання вокальному мистецтву	208
<i>Марцинюк Ганна Вавілонівна</i>	Український романс у науковому дискурсі	212
<i>Сушко Ніна Вікторівна</i>	Сучасні інтерпретації оперно-вокальних творів Г.Ф. Генделя	216
<i>Хоменко Денис Миколайович</i>	Романсова лірика Петра Ілліча Чайковського	219

**СЕКЦІЯ: ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО
SECTION: INSTRUMENTAL ART**

223

<i>Гаврилова Анна Миколаївна</i>	Барокові твори для скрипки: стильове прочитання	223
<i>Гіваргізова Ірина Миколаївна</i>	Робота концертмейстера над вокальним циклом «Крила» Олександра Яковчука на вірші Ліни Костенко»	226
<i>Григорук Юлія Дмитрівна</i>	Специфіка вокально-інструментального жанру в сучасному бандурному виконавстві	230
<i>Денькович Василь Степанович</i>	Джерелознавчий аспект вивчення народно- інструментального виконавства на сучасному етапі	234

<i>Лесечко Анастасія Володимирівна</i>	Стилістично-композиційні особливості духової Сюїти ор. 46, Бориса Лятошинського	237
<i>Левченко Іван Васильович</i>	Метричні модуляції та їх використання в естрадно-джазовій музиці в прийомах гри на ударній установці	244
<i>Пістунова Тетяна Василівна</i>	Авторський музичний текст у проекції інтерпретаторських втілень (на прикладі творів українських композиторів)	247
<i>Поліщук Анна Василівна</i>	Особливості фортепіанної творчості Йоганнеса Брамса	251
<i>Сабрі Світлана Станіславівна</i>	Фортепіанні твори для дітей українських композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століття	254
<i>Супрун Олена Володимирівна</i>	Фортепіанний джаз 1950-х років у аспекті інтеграції з класичною музичною спадщиною	257
<i>Циомашко Світлана Віталіївна</i>	Особливості композиторського стилю С.Барбера (на прикладі I частини концерту для скрипки з оркестром ор.14)	261
<i>Чабаненко Наталія Анатоліївна</i>	Сучасні тенденції культурного розвитку бандурного виконавства	265
<i>Шевцов Руслан Сергійович</i>	Трирядний баян в історії українського академічного народно-інструментального виконавства	270
<i>Юськевич Андрій Русланович</i>	Становлення та розвиток технічних прийомів гри лівою ногою на ударній установці в неакадемічній музиці	272
<i>Яндюк Арсеній Володимирович</i>	Елементи афро-кубинської музики в джазі: теоретичний і виконавський аспект	275

**СЕКЦІЯ: ТРАДИЦІЙНА НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ
SECTION: TRADITIONAL FOLK MUSICAL CREATIVITY**

280

<i>Андреева Милка Желева Викторія</i>	Творчество Милки Андреевой и болгарский фольклор	280
---	--	-----

<i>Видрич Олена Андріївна</i>	Особливості весільного обрядового фольклору Західного Полісся (на прикладі села Велимче Ратнівського району Волинської області)	282
<i>Кердан Катерина Юріївна</i>	Фольклористичні видання Лабораторії фольклору та етнографії Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки	285
<i>Левчук Анастасія Юріївна</i>	Творчий портрет Марії Захарівни Тимошук (с. Вербівці Шепетівського району Хмельницької області)	291
<i>Мазуренко Євгенія Андріївна</i>	Колискові пісні затопленого села Рудяків (Бориспільщина)	294
<i>Мовчанюк Дар'я Олександрівна</i>	Художні та морально-етичні аспекти діяльності дитячого колективу (на прикладі фольклорного гурту «Перлінка» м. Славути)	298
<i>Поріцька Ольга Анатоліївна</i>	Форми дошлюбного спілкування української молоді у XIX та XX ст.	303
<i>Рубан Софія Володимирівна</i>	Жіночі «Годенки» (за матеріалами села Орлівка Теплицького району Вінницької області)	308
<i>Сабо Золтан/ Szabó Zoltán Юхаш Каталін/ Juhász Katalin</i>	Bagpipe Revival in Hungary	315
<i>Сінельнікова Валентина Володимирівна Сінельніков Іван Григорович</i>	Онлайн-мистецька діяльність фольклористів КНУКіМ: виклики і здобутки року карантину в Україні	319
<i>Сінельніков Володимир Іванович</i>	Фольклорно-етнографічна спадщина старовірів Житомирщини	324
<i>Скаженик Маргарита Вікторівна Нарожна Юлія Олегівна</i>	Мелоструктурний аналіз веснянок села Орлівка (Вінниччина)	329
<i>Сполович Діана Василівна</i>	Пісні з особистого та родинного життя Нижнього Подніпров'я (за експедиційними матеріалами с. Водяне Кам'янсько- Дніпровського району Запорізької області)	336
<i>Ткач Анна Андріївна</i>	Стилізований фольклор у сучасному молодіжному середовищі	340

<i>Школьна Тетяна Степанівна</i>	Фестиваль традиційної культури Черкаського краю «Живі мелодії села»	343
<i>Шнуренко Тетяна Валентинівна</i>	Традиційна українська сорочка як об'єкт дослідження зарубіжних учених	346
<i>Хачатрян Елеонора Аліковна</i>	Фольклорна традиція сіл центральної Полтавщини у спогадах народної співачки Антоніни Ткаліч	349
<i>Цапун Раїса Володимирівна</i>	Звичаї та обряди, пов'язані з випіканням короваю, в с. Будичани Чуднівського району Житомирської області	354
СЕКЦІЯ: МУЗИКА У СУЧАСНОМУ СВІТІ SECTION: MUSIC IN THE MODERN WORLD		360
<i>Белиця Роман Валерійович</i>	Внесок творчих досягнень «JAZZ MESSENGERS» в світову джазову музику	360
<i>Бондаренко Андрій Ігорович</i>	Акустичні дослідження в сучасному музичному світі	362
<i>Закус Ігор Миронович</i>	Вокальний мелос регіонів України: сучасні траєкторії (на прикладі концертної програми «UKRAINIAN MUSICAL COLORS» творчого проекту «JAZZ KOLO»)	365
<i>Полтарєв Петро В'ячеславович Frode Barth</i>	Джаз-мануш та його вплив на формування ромського (циганського) джазу	369
<i>Портнягін Антон Олександрович</i>	Фанк у сучасному українському музичному просторі	372
<i>Сліпченко Оксана Сергіївна</i>	Бароко і джаз	375
<i>Тормахова Вероніка Миколаївна</i>	Характеристика творчості Ендрю Ллойда Уеббера	379
<i>Черкашин Кирило Михайлович</i>	Музика Tin Pan Alley: вплив на становлення традиційного та розвиток сучасного джазу	381

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Єфремова, Л. (2016). *Народні пісні Полтавщини (з колекцій збирачів фольклору)*. Київ: Логос. 752 с. [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського].
- Скаженик, М. (2015). Актуалізація польової роботи на Волинсько-Подільському пограниччі (за календарною творчістю південної Житомирщини). *Проблеми етномузикології. Вип. 10*. [Ред.-уп. М. Скаженик]. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2015. С. 140–190.
- Скаженик, М. (2020). Ранньотрадиційні зимові наспіви придніпровських сіл Переяславщини: типологія та географія. *Проблеми етномузикології. Вип. 15*. [Ред.-уп. М. Скаженик, Ол. Шевчук]. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. С. 100–133. DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2020.15.219392>
- Скаженик, М., Коробов, О. (2021). Етномузичне обстеження західної Переяславщини (за матеріалами Бориспільського та Переяслав-Хмельницького районів). *Проблеми етномузикології. Вип. 16*. [Ред.-уп. Є. Єфремов]. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. С. 140–165.
- Сопілка, Т. (1996). Ранні форми традиційного багатоголосся на Середньодніпровському Лівобережжі: дипломна робота. Керівн. Є. Єфремов. / Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. 85 с.
- Шевчук, Ол., Фільц, Б. (Відп. ред.). (2016). *Історія української музики: у 7 т. Том 1. Від найдавніших часів до XVIII століття. Кн. 1. Народна музика*. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. 418 с.

Цапун Раїса Володимирівна

заслужений діяч мистецтв України,
доцент кафедри музичного фольклору
Рівненський державний гуманітарний університет
e-mail: tsapunraisa@gmail.com
м. Рівне, Україна

ЗВИЧАЇ ТА ОБРЯДИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИПІКАННЯМ КОРОВАЮ, В С. БУДИЧАНИ ЧУДНІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація

Актуальність. Серед безлічі весільних обрядів, магічних дій та ритуалів, які мають ще дохристиянське коріння, до нас дійшли лише найживучіші. Таким є обряд випікання короваю, який займає особливе місце в структурі традиційного весільного обряду. У статті присвячена увага особливостям випікання короваю, як головного символу українського весілля.

Мета – на основі власних етнографічних польових записів, опублікованих джерел і даних наукової літератури авторка реконструювала частину весільного обряду випікання короваю с. Будичани Чуднівського р-ну Житомирської обл. (Середнє Полісся).

Висновки. Ще донедавна весільний коровай належав до таких атрибутів, з допомогою яких укладався шлюб. Нині обрядові дії, пов'язані з його виготовленням, перебувають на стадії зникнення та забуття. Втрачається первісне смислове та символічне значення короваю.

Ключові слова: весільний коровай, обряд, звичай.

Дискусії

Колись в давнину, в селі Будичани священний хліб випікали в суботу, а весілля справляли лише в неділю. За словами інформантки Цапун Ніни Григорівни «в суботу

ніколи не було весілля, бо субота – це ж буденний день» (Експедиційні записи Р.В. Цапун, 2012) (тут і надалі пряма мова інформантів наводиться із збереженням місцевого діалекту). Пекли коровай тільки в молодих – один у хаті в молодого, а другий – у молодой. На коровай «в самий перед заносили в хату коляду. Сніп цей був все время. Убрали його там гарно і стоїть на покуті. Биндочку якусь і квіточку причеплять» (там само). Наприкінці весілля його молотили і розсівали.

Вважалося, що молодята будуть щасливі у парі тоді, якщо під час виготовлення короваю виконуватимуться безліч правил та повір'їв. Мати молодой до короваю не приступала. Вона лише в суботу ввечері запрошувала на коровай. Про це і співається в пісні:

1. *А Гануніна мати,
Та й по юлонці ходить.*
2. *Та й по юлонці ходить,
Та й сусід своїх просить.*
3. *Сусідоньки мої, голубоньки,
Та й ходіте до мене.*
4. *Не до мене – до мого дитяти,
Короваю звивати.*
5. *Та звивайте коровай красен,
Як на небі та й місяць ясен.*
6. *Обліпіте його щищечками,
Як той місяць та й зірочками.*

До кола коровайниць вона запрошувала багато жінок: родичів та сусідів, але випікали його лише ті жінки, які перебували у першому шлюбі, жили у злагоді зі своїми чоловіками та мали дітей. Таким способом коровайниці передавали молодому подружжю всі найкращі якості сімейного життя. «На коровай запрошували щитай всіх, тоно до короваю не пускали. Це ж тако не підеш, це ж вибирають. Може ти розвідниця, може в тебе другий чоловік, то не має права» (Експедиційні записи Р.В. Цапун, 2012). Вважалося, що їхнє нещасливе життя може перейти на ритуальний хліб, а з нього – на життя молодого подружжя. Хоча при випіканні весільного печива вони могли бути присутні.

Обов'язково, йдучи на коровай, коровайниці приносили з собою борошно, яйця, цукор, масло. «Це як на коровай іти, то тра брати муку, тра брати яйця» (там само). У велику миску «насилали гіркою» борошно та обкладали навкруг яйцями. Все зав'язували білою хустиною і так ішли на коровай.

Надзвичайно велика увага приділялась зовнішньому вигляду коровайниць. «На коровай без вишитої блюзки ніхто не йшов. Як не має, то позичає. Такий був порядок» (там, само). На голову «молодичкою» зав'язували біленьку хустку. Заходячи до хати, коровайниці спершу цілувались із весільною матір'ю, а потім і зі всіма, хто був у хаті, приказуючи: «Хай Вам Бог помагає».

Головними у виготовленні короваю були чотири коровайниці. Перед тим як розчиняли коровай, коровайниці мили руки і говорили: «Дай Боже в добру пору почати, а в кращу скінчити». Тоді «дозволялися» (промовляли):

– Пані старості і пані постарості! Раз, другий раз і третій. Всі хто в хаті відказували:

– Раді слухати. Коровайниці продовжували:

Благословили на все добре, благословіть молодим коровай замісити! Їм відповідали:

– Хай Бог благословить всі три рази разом!

Тоді тричі співали:

*Благослови Боже,
І отець і мати
Своєму дитяті,
Коровай замісити.*

І так перед кожною дією «благословлялись»: перед замісом, місінням, ліпленням короваю та сажанням його у піч. До першого замісу приступала старша коровайниця – хрещена мати і її помічниця, найчастіше старша одружена сестра, або жінка, яка розумілася на виготовленні короваю. Замішували тісто на коровай у пікній діжці або в ночовках. Згодом всі чотири коровайниці приступали до виготовлення короваю. Звичай виконувати всі дії у парі ніс символіку парності. Саме при такій умові наречені повинні були щасливо прожити в парі усе своє життя. Дві коровайниці тримали ночви, а інші хрестили замішане тісто та по черзі його вимішували. Місити потрібно було до тих пір, поки тісто не відставало від стінок ночовок чи діжі.

Для виготовлення короваю намагались брати пшеничне борошно кращої якості. Коли розчиняли коровай, то в борошно лили молоко, а як місили, то вкидали яйця, масло, цукор та вливати трохи горілки. «Розчинили – мука, молоко і всьо. А тоді вже як місити – то яйця, і масло, і цукор» (Експедиційні записи Р.В. Цапун, 2012). Коровайний обряд зберігся з чисельною кількістю пісень, тому весь процес, від замішування тіста до випікання короваю, супроводжується обрядовими піснями.

*Ой підем ми до Крем'янця,
Заберемо з колискою яйця.
Будемо бити, бити,
Коровай місити.
А з Крем'янця яйця.
До нашого коровайця.
Або ж:
Ой як же ж я на коровай ішла,
Коробочку яєць несла.
Перестріли мене хлопці,
Та й побили яйця в коробці.
Зробили мені біду,
З чим же ж я на коровай піду.*

Сакральне значення короваю підкреслювало переконання, що в його випіканні бере участь сам Бог.

*Ой у саду віхті вісять,
Сам Господь коровай місить.
Пречистая світить,
Ангели водуносять,
В господя Бога просять.
Розчиняли та місили коровай у присутності молодої.
Не несіте води із Дунаю,
Не місіте чужі короваю,
Принесіть з криниці,
Замісіть сестриці.
Не з Дунаю вода з криниці,
Замісили коровай сестриці.*

В цей день, коли випікали коровай, молода з друзками, а молодий з боярами, запрошували на весілля гостей. Перед тим, як їх випроводжали на село, у хаті розчиняли коровай. А надвечір, коли молода, обпросивши всю родину на весілля, з друзками

приходила до своєї хати, коровайниці приступали до виготовлення короваю. Спершу молоду садовили на посад. Менший брат, взявши молоду за хусточку, три рази обводив її кругом столу і садовив на вивернутий догори вовною кожух. Образ вовни асоціюється із багатством. Згодом кожух замінили на подушку. Лише тоді, коли молода з дружками сиділа за столом, коровайниці приступали до виготовлення короваю. В цей час дружки весь час співали. У сюжет коровайного вечора впліталися й пісні ліричного змісту. «Аж надокучить їм сидіти, покамість коровай підійде» (Експедиційні записи Р.В. Цапун, 2012)

Із «коляди», що стояла на покуті, сват витягав по два житні колоски і затикав їх коровайницям, які виготовляли коровай. При цьому кожну жінку, якій затикав колосок, цілував. Про це свідчить і пісня:

*Ой тиче нам тиче,
Чужий чоловіче.
Ружовую квітку,
Чужим жінкам за намітку.*

Затикали колоски тільки чотирьом коровайницям, які були найголовніші у випаданні короваю. Колоски символізували парність і родючість, і затикали їх для того, щоб коровай був славний.

Коли тісто добре підходило, тоді, поблагословившись, починали його ліпити. Спершу на дно короваю коровайниці клали навхрест чотири житні колоски (символ життя) і копійки (символ багатства), а тоді уже тісто. «Колоски кладуть навхрест і на ці колоски кладеш гроші. А топір уже кладеш тісто» (там само). Старша коровайниця набирала із діжі тіста – скільки можна було вмістити в руки. Добре його вимісивши, викладала у круглу форму. Тісто не докладали. Верх короваю коровайниці прикрашали шишечками різної величини. Вироблений коровай «обперізували обручиком із тіста, щоб шишки не попадали. Колись таке було. З цього самого тіста кладеш обручика, і тоді вже шишечки добренько лежать. Зразу кладу більшенькі шишечки, а потім меншенькі і меншенькі» (там само).

*А вже наш коровайчик зійшов,
Золотим обручем обнявся,
З повною рожою зрівнявся.*

В цей час «дружки сидять за столом і співають. Всяких пісень співають» (там само). Як виробили коровай, тоді чотири головні коровайниці мили руки. Мати підносила до них маленьку миску з водою. «Помили руки і з цими мокрими руками на самий перед ідеш і вмиваєш молоду, цюлуєш і всіх цих дружок. Ше там якусь бабу мона поцілувати» (там само).

Воду, в якій коровайниці мили руки, виливали у хаті, на покуті. «Всяка на руки взяла і помили і туди, де молода сидить, хлюснули на покуть. Траба на покіть вилляти, де молода сидить» (там само). Інколи говорили, що цю воду потрібно було випити коровайницям.

Під час його виготовлення дотримувались усіх процедур магічного і заклинального характеру. Коли коровай «сходив», то заборонялося відчиняти двері, ходити по хаті та голосно розмовляти. Добре «підійшовши», поверхню короваю змащували яєчними жовтками.

Коли приходила черга саджати коровай у піч, то на «загніт» кидали ті колоски, якими сват затикав коровайниць. Боярин їх знімав із коровайниць і кидав в піч.

*До бору, бояри, до бору,
Рубайте сосну здорову.
Та кладіть її на загніт,
Щоб був коровай на весь світ.*

Коли саджали коровай у піч, то співали:

*Піч наша регоче,
Та чогось вона хоче,
А припічок усміхається,
Короваю сподівається.
А в нашій печі,
Та золотії плечі,
А срібнії крила,
Щоб коровай гнітила.*

Перед випіканням короваю піч вимітав боярин. «Він вже спеціально робить тамечка цього дручка і візьме жмак соломи» (там само). Коровайниці співали:

*Помело, дружбонько, помело,
Щоб твею головою вимело.
Як не буде помелища,
Буде твоя бородища.
Як не будеш помелом мести,
Буде твоя борода трасти.*

Або ж:

*У старшого боярина – кривая нога,
Й а в другого боярина – сива борода,
Й а в третього боярина – лиса голова.
Кривою ногою жар вигортав,
Сивою бородою піч вимітав,
Лисою головою коровай сажав.*

Коровай у піч несли дві коровайниці, або ж старший сват і бояр. «Це вже баба стоїть коло печі, а вони вже приносять цей коровай, на припік посадили і дозволяються: «Дозвольте коровай у піч всадити». Поварка вже перехрестить піч, а коровайниці могли з лопатою танцювати і в хаті, і на двір могли вийти. Це щоб ріс коровай на весь світ» (там само). Коровайниці співали:

*Черевата місила,
А горбата ліпила.
А чирнявая та білявая,
Й у піч заглядає,
Чи хороший коровай має.*

«Коровай всадили, тоді дають вечерати. Раньше не будеш вечерати» (там само). Батьки пригощали коровайниць та дякували їм за роботу. Жінки пригощались до тих пір, поки не приходила пора виймати з печі коровай. Сидячи за столом, вони співали весільних пісень.

Коровай мав добре випектись. За зовнішнім виглядом спеченого короваю намагалися вгадати майбутнє подружнє життя наречених. Коли коровай «вдавався», це означало згоду в сім'ї, щасливе сімейне життя. Коли ж ні – тріскався, западав – то це віщувало неприємності, біду, несподівані зміни у житті молодого подружжя. Спечений коровай обв'язували навкруг рушником і ставили на застелене скатертиною віко хлібної діжі та заносили до комори.

Висновки

Ще донедавна весільний коровай належав до таких атрибутів, з допомогою яких укладався шлюб. Нині обрядові дії, пов'язані з його виготовленням, перебувають на стадії зникнення та забуття. Втрачається первісне смислове та символічне значення короваю. Тепер, у сучасному весільному дійстві, коровай найчастіше замінюють пи-

шні торти, виготовлені в пекарні. Тому у наш час відтворення коровайного обряду є надзвичайно актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Експедиційні записи Р.В. Цапун в серпні 2012 р. від Цапун Ніни Григорівни 1937 р. н., жительки с Будичани Чуднівського р-ну Житомирської обл.
- Артюх, Л.Ф. (1994). Святкова й обрядова їжа. *Поділля. Історико-етнографічне дослідження*. Київ.
- Борисенко, В.К. (1983). Весільні звичаї та обряди на Україні. Київ.
- Войтюк, Л. (2004). Коровайний обряд на Поліссі. *Народна творчість та етнографія*. №3. С. 72–76.
- Здоровега, Н. І. (1974). Нариси народної весільної обрядовості на Україні. Київ.
- Несен, І.І. (2005). Весільний ритуал центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.). Київ. 180 с.
- Цапун, Р.В. (2004). Сербинівське весілля: Наук. видання / Записи, транскрипції та впоряд. Р.В. Цапун. Рівне. 136 с.